

аспірант Тернопільського національного економічного
університету

*Механізм формування фінансових ресурсів територій пріоритетного
розвитку*

У статті розглянуто джерела формування фінансових ресурсів суб'єктами господарської діяльності на територіях пріоритетного розвитку, зроблено їх структурний аналіз. Подано пропозиції щодо раціоналізації інвестиційного капіталу; запропоновано шляхи активізації інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку.

In the article the sources of forming of financial resources are considered by the subjects of economic activity on priority development territories, they are done structural analysis. Suggestions are given in relation to rationalization of investment capital; the ways of activation of investment activity are offered on priority development territories.

Добробут будь-якої країни залежить від ефективності функціонування підприємств, організацій, установ, підприємців, добробуту кожної фізичної особи. Держава отримує свої доходи шляхом оподаткування юридичних та фізичних осіб як прямими так і непрямими податками (обов'язковими платежами). Інвестиції слід розглядати як фактор економічного зростання, а відтак чинник зростання надходжень обов'язкових платежів до бюджету, зміцнення фінансової системи держави.

Через падіння виробництва, неефективну систему оподаткування (з її надмірним тиском на доходи товаровиробника) та недосконалу амортизаційну політику упродовж ряду минулих років не зростали відповідно до потреб обсяги прибутку підприємства та амортизаційних відрахувань, що мають бути основними джерелами власних інвестиційних ресурсів підприємств. Відтак, для поліпшення фінансового становища підприємств вищі органи державної влади систематично здійснюють спроби державного регулювання інвестиційного процесу в Україні, і починаючи з 1997 року створили на території України

спеціальні економічні зони (СЕЗ) та території пріоритетного розвитку (ТПР).

Значний вклад у розвиток сучасної теорії інвестиційної активності та розвитку СЕЗ і ТПР зробили представники зарубіжних шкіл, а саме У. Цзинлянь, Дун Фужер, Лю Гогун, А. Амоша, А. та ін. У розробку теоретичних основ та вирішення складних проблем функціонування СЕЗ і ТПР в період кардинальних ринкових перетворень внесли свій вклад такі вітчизняні вчені, як Діргачев В.О., Передерів В.С., Піла В.І., Савельєв Є.В., Сіваченко І.Ю., Сіденко В.Р., Чмир О.С. та ін. У їх працях значна увага приділяється територіальним і економічним передумовам створення СЕЗ і ТПР, питанням формування ефективної моделі механізму управління економічними процесами, доцільності залучення зовнішніх і внутрішніх інвесторів.

Дослідження проблеми регіонального розвитку у перехідній економіці, що зорієнтоване на розбудову високорозвиненої, демократичної, децентралізованої та унітарної держави, вимагають чіткого розуміння концептуальних основ та організаційно-правових аспектів регіонального розвитку. Тому, перш за все, необхідно визначитися, щодо розуміння сутності територій пріоритетного розвитку.

На суспільно-психологічному рівні ТПР розглядається як територія, що запроваджується з метою вирішення проблем депресивних регіонів держави, на яких відбувається занепад виробничої інфраструктури і паує повне безробіття.

Однак з позицій нормативно-правового регулювання територія пріоритетного розвитку трактується як територія, на якій склалися несприятливі соціально-економічні та екологічні умови, незадовільний стан зайнятості населення і на якій запроваджується спеціальний режим інвестиційної діяльності для створення нових робочих місць [1, С.2].

Метою запровадження спеціального режиму інвестування є залучення інвестицій у пріоритетні види економічної діяльності для вирішення соціально-економічних проблем депресивних територій, економіка яких зазнала суттєвих втрат за структурних змін, у першу чергу вугільних регіонів, міст з високою питомою вагою підприємств військово-промислового комплексу, а також регіонів, населення яких найбільш постраждало від техногенних та екологічних катастроф [1, С.2].

Світовий досвід показує, що за рахунок власних коштів фінансування ТПР неможливе. Отож фінансування проекту створення ТПР може здійснюватись за рахунок іноземної позики, а також шляхом укладення угод із зарубіжними приватними інвесторами. Досить широко в зарубіжній практиці використовується також метод

податкових кредитів, що передбачає вільне розпорядження податковими платежами органами управління ТПР на визначений термін [2,С.144].

Проте, щоб залучити необхідні кошти на ТПР необхідно створити такі умови, які б зацікавили потенційних інвесторів вкладати кошти в ту чи іншу пріоритетну галузь чи вид діяльності. Конкретними формами прояву таких стимулів для інвесторів є фінансові, в тому числі податкові пільги.

До суб'єктів підприємницької діяльності під час реалізації ними інвестиційних проектів застосовується спеціальний правовий режим підприємницької діяльності та надаються пільги щодо сплати ввізного мита, податку на додану вартість та податку на прибуток підприємств.

Однак, вважається, що набагато ефективнішим стимулом, ніж звільнення від сплати податків, може бути фінансування за зниженими процентними ставками, оскільки підприємства ТПР фінансують значну частину свого основного капіталу за допомогою позик.

Використовуються також інші стимули, які значно відрізняються у різних ВЕЗ і ТПР. До них відносять капітальні субсидії, за допомогою яких приймаюча країна так чи інакше покриває частину вартості основного капіталу для здійснення проекту або вартості підготовки робочої сили. Субсидії можуть також набувати форму проценту асигнувань на орендну плату, спеціальних послуг по маркетингу, розробки виробів тощо [3,С.80].

Необхідною умовою діяльності на ТПР є значні за обсягом інвестиційні ресурси та джерела їх формування. Як уже зазначалося вище, джерелами інвестиційних ресурсів можуть бути як власні кошти інвесторів (вітчизняних чи іноземних), так і кошти з державного та місцевого бюджетів. На жаль, нині на території пріоритетного розвитку у Волинській області відслідковується недостатній рівень диверсифікації джерел інвестиційних ресурсів - основним вкладенням є кошти іноземних, а саме польських інвесторів (69,3%). На інших українських ТПР ситуація аналогічна - за затвердженими інвестиційними проектами іноземні інвестиції на ТПР у Закарпатській області становлять - 83,3%, а на ТПР у Донецькій області кошторисна вартість затверджених інвестиційних проектів цілком складається з іноземних інвестицій [4,С.34].

Так, загальний обсяг залучених інвестицій по ТПР у Волинській області станом на 1 січня 2007 року складав 36,2 млн. дол. США, створено 3000 робочих місць, що в свою чергу дозволило зберегти інфраструктуру будівельних, транспортних та інших галузей.

Упродовж 2006 року на ТПР у Волинській області, а саме по місту Нововолинську надійшло інвестицій на суму 373 млн. гривень. З них – 109,7 млн. гривень з державного бюджету на створення нових робочих місць, 3,3 млн. гривень – з міського бюджету, та 258 млн. гривень – залучені (в тому числі підприємствами ТПР 134 млн. гривень) (рис.1).

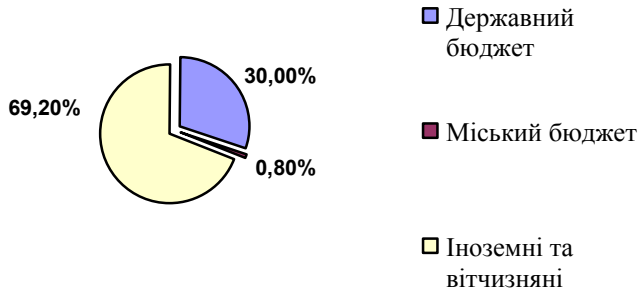

Рис. 1. Структура джерел інвестиційних ресурсів на ТПР у Волинській області у 2006 році

Отож, провідне місце серед джерел інвестиційних ресурсів належить залученим коштам, а також власним коштам суб'єктів господарювання.

Разом з тим, вже у 2006 році в область було залучено 161,7 млн. дол. США іноземних інвестицій, у м. Нововолинськ, де розташована ТПР - було залучено 33 млн. дол. США інвестицій, причому іноземні інвестори вкладень майже не робили у зв'язку з відміною пільг з оподаткування (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка інвестиційних ресурсів на ТПР у Волинській області

Роки	Залучено інвестицій за рік (тис. дол. США)		Залучено інвестицій з початку функціонування ТПР (тис. дол. США)	
	Всього	З них іноземних	Всього	З них іноземних
2001	1135,9	271,4	2088,7	374,5
2002	3575,12	2084,1	4561,82	2458,8
2003	7835,0	7516,9	12546,4	9913,3
2004	13618,9	-	26267,4	-
2005	10052,2	4093,2	32300	-
2006	33000	1406,4	65300	11319,7

Дані таблиці 1 свідчать, що обсяги іноземних інвестицій до 2006 року зростали. Це найкраще спостерігається у 2003 році, де частка вкладених іноземних інвестицій у загальній сумі становила 95,9%.

Окрім вище зазначеного, слід відмітити, що з початку 2000 року в Україні активізувалися дебати щодо доцільності запровадження ТПР, і зокрема, в частині надання їм визначених законодавством пільг з оподаткування. Так, Законами України “Про Державний бюджет України на 2004, 2005 2006 і 2007, 2008 роки” було запроваджено мораторій на створення нових і розширення діючих спеціальних (вільних) економічних зон та спеціальних режимів інвестиційної діяльності на нових територіях. Також устанавлюється мораторій на розгляд та схвалення (затвердження) нових інвестиційних проектів у В(С)ЕЗ та на ТПР.

Органи господарського розвитку відповідної ТПР розробляють стратегію розвитку ТПР. Так, метою розробки стратегії розвитку ТПР у Волинській області є визначення основних напрямків її розвитку, забезпечення ефективного функціонування на період до 2008 року та досягнення прогнозних показників розвитку, що в комплексі сприятиме соціально-економічному розвитку міста Нововолинська та селища Жовтневого [6, С.2].

Стратегія розвитку ТПР у Волинській області спрямована на вирішення таких завдань:

1. Підвищення рівня зайнятості, а саме створення робочих місць і усунення перешкод для входження у ринок праці.

2. Економічний розвиток: підвищення загального рівня економічної активності, активізація підприємницької діяльності; поліпшення функціонування підприємств; зміцнення і диверсифікація загальної структури економіки; усунення слабких місць в окремих секторах.

3. Підвищення привабливості міста як місця для життя, роботи й інвестування: поліпшення якості життя; підтримка стану навколишнього середовища.

5. Досягнення економічної усталеності економіки міста.

6. Розвиток партнерства в реалізації стратегії: забезпечення активної взаємодії всіх зацікавлених структур - органів місцевої влади, органів управління ТПР, суб'єктів ТПР та інвесторів для досягнення стратегічних цілей.

Основними напрямками реалізації стратегічної програми території пріоритетного розвитку на період 2002-2008 роки є:

- створення сприятливих умов та гарантій для стратегічних інвесторів (та тих інвесторів, що вже розпочали реалізацію

- інвестиційних проєктів) які вкладають свої інвестиційні кошти у розвиток виробництва на ТПР;
- удосконалення нормативно-правової бази забезпечення функціонування ТПР, оптимізація пріоритетних видів економічної діяльності;
 - усунення штучних перешкод суб'єктам підприємницької діяльності, які реалізують інвестиційні проєкти;
 - розширення пріоритетних напрямків для інвестування;
 - надання можливості інвесторам інвестувати у розвиток, перепрофілювання та організацію нових вискоєфективних виробництв на базі існуючих підприємств і об'єктів незавершеного будівництва.
 - розвиток телекомунікаційної та транспортної мережі;
 - розширення мережі банківських установ, кредитних спілок, аудиторських фірм, створення бізнес-інтернет-центру;
 - підвищення ефективності роботи органів управління ТПР;
 - підвищення інвестиційної привабливості території пріоритетного розвитку; представлення потенційних можливостей ТПР на міжнародних інвестиційних форумах та інвестиційних ярмарках, які проходять у межах України та за кордоном [6, С.4].

Очікується, що реалізація стратегічної програми розвитку ТПР до 2008 року і досягнення прогнозованих показників дозволить створити 9565 нових робочих місць (табл. 2).

Таблиця 2

Фактичний і прогнозований обсяг створення нових робочих місць на ТПР у Волинській області [17,С.5]

Показник	2004	2005	2006	2007	2008	Всього
Кількість робочих місць, одиниць	1395	2235	1835	2000	2100	9565
в т. ч. для шахтарів	520	1620	520	600	700	3960

За рахунок реалізації інвестиційних проєктів передбачалося у 2006 році виробництво продукції довести до 250 млн. грн. Приріст виробництва продукції відбувся за рахунок виготовлення нових видів продукції, а саме буде освоєно випуск велосипедів, виробничі площі під які вже готові, річний випуск яких становив 200 тисяч штук. Ведеться будівництво фабрики по виробництву меблів, випуск яких розпочався у

2004 році. Зросло виробництво ковбасних, косметичних, столярних та інших виробів (рис. 2).

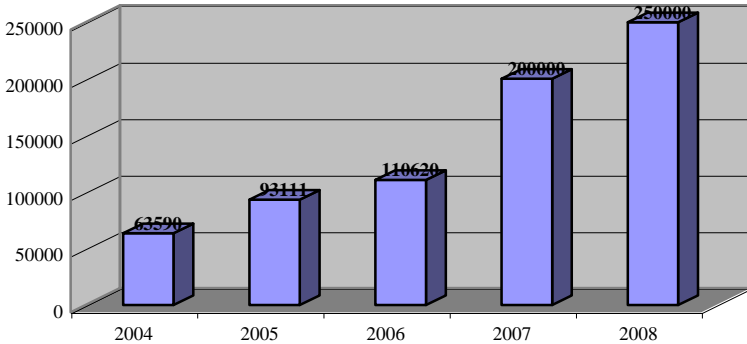

Рис. 2. Фактичний і прогнозований обсяг виробництва продукції на ТПР у Волинській області

Таким чином, за рахунок покращення інвестиційного клімату та удосконалення нормативно-правової бази функціонування ТПР очікується значне поживлення інвестиційних процесів [6,С.7].

Реалізацію намічених завдань передбачається досягти за рахунок не лише інвестиційних коштів, але й за рахунок реінвестування, кредитів комерційних банків, коштів міжнародних кредитних ліній, які працюють в області й обслуговують проекти малого та середнього бізнесу.

Підводячи підсумок, слід відмітити, що для оптимізації процесів створення і подальшої діяльності ТПР та з метою економічної реструктуризації депресивних регіонів й запобігання поширенню негативних тенденцій в майбутньому доцільно:

По-перше, забезпечити стабільність вітчизняного законодавства в тому числі і з питань розвитку ТПР.

По-друге, внести поправки до відповідних законів і підзаконних актів, що стосуються питань функціонування і діяльності ТПР. Доцільно, зокрема знизити мінімальний розмір інвестицій, необхідних для отримання пільг суб'єктами ТПР Волинської області, оскільки мінімальна кошторисна вартість інвестиційного проекту (250 тис. дол. США), як показує досвід - це досить велика сума вкладення для іноземних інвесторів, а тим більше - для вітчизняних.

По-третє, чітко визначити пріоритетні види економічної діяльності, які необхідно розвивати у ТПР, ув'язуючи їх з урядовими програмами соціально-економічного регіонального розвитку держави загалом.

По-четверте, забезпечити прозоре управління територіями пріоритетного розвитку, розробити чітку систему критеріїв для надання статусу суб'єкта ТПР зі спеціальним режимом інвестування і процедуру отримання такого статусу.

По-п'яте, максимально спростити процедуру та умови затвердження проектів, що повністю фінансуються інвестором і не обумовлені державними гарантіями.

По-шосте, покращити інформаційне забезпечення функціонування існуючих ТПР шляхом повнішого використання можливостей мережі Інтернет для надання максимально повної та оперативної інформації про можливості інвестування в регіони.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку у Волинській області” від 05.04.2001 р. №2354-III.
2. Данько Т. П., Окрут З. М. Свободные экономические зоны в мировом хозяйстве: Учеб. пособие / Рос. экон. академия им. Г. В. Плеханова. – М.: ИНФРА – М, 1998. – 168с.
3. Сіваченко І. Ю., Кухарська Н. О., Левицький М. А. Вільні економічні зони. Навчальний посібник. – Київ: Дакор; Алерта. – 2002. – 480с.
4. Снегур В. Г. Спеціальні економічні зони в теорії та на практиці // Регіональні перспективи. – 2003. - №6. – С. 34-37.
5. Звіт про роботу виконавчої дирекції Ради з питань ТПР у Волинській області за 2002- 2006 рр.
6. Стратегія розвитку території пріоритетного розвитку із спеціальним режимом інвестиційної діяльності у Волинській області на 2002-2008 роки затверджена Радою з питань ТПР у 2002 році.
7. w.w.w. stat. gov. ua.